

TADEUSZ MALINOWSKI

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH W SŁUPCY, POW. KONIN, W 1955 R.

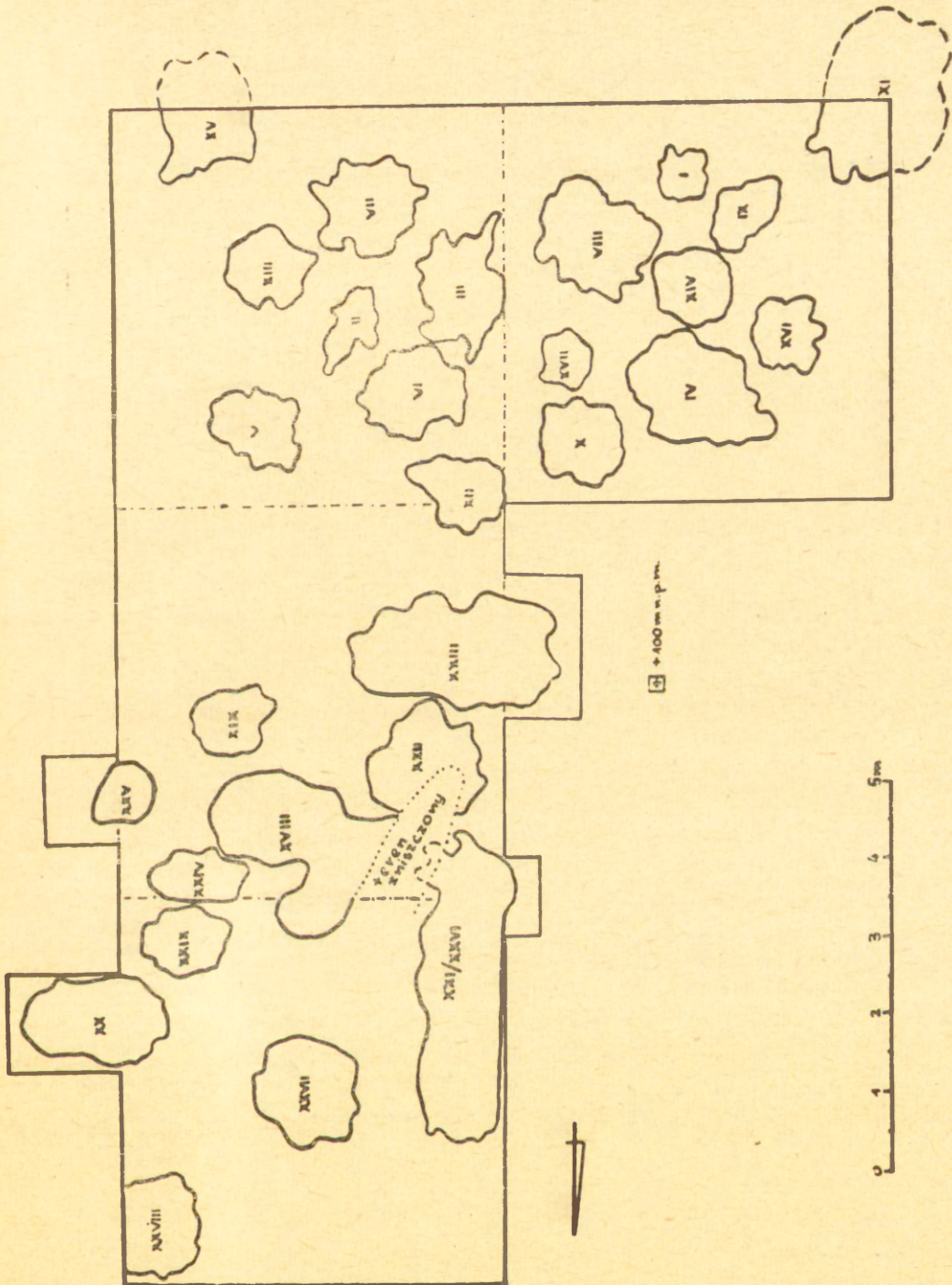
W okresie od 15 czerwca do 8 sierpnia 1955 roku przeprowadziłem z ramienia Muzeum Archeologicznego w Poznaniu prace wykopaliskowe w Słupcy, pow. Konin¹. Badania te, będące kontynuacją prac prowadzonych w ubiegłych sezonach wykopaliskowych², miały na celu poczynienie dalszych obserwacji na grodzisku kultury łużyckiej, zagrożonym zalaniem przez wody nowo powstającego jeziora w Słupcy. Z powodu jednak wysokiego stanu wód w pierwszym okresie badań, co uniemożliwiało nie tylko założenie wykopów, ale i dotarcie do grodziska, ograniczono się do badań nad położoną w pobliżu niego osadą „otwartą” kultury łużyckiej (stan. 3 — ryc. 1) oraz nad prowadzącą do grodziska groblą tej kultury (stan. 2). Prace na grodzisku (stan. 1) rozpoczęto dopiero 11 lipca po opadnięciu wody. Ogółem w czasie omawianego sezonu wykopaliskowego przekopano na wszystkich stanowiskach 190 m² powierzchni, dochodząc do calca we wszystkich wykopach.

Grodzisko

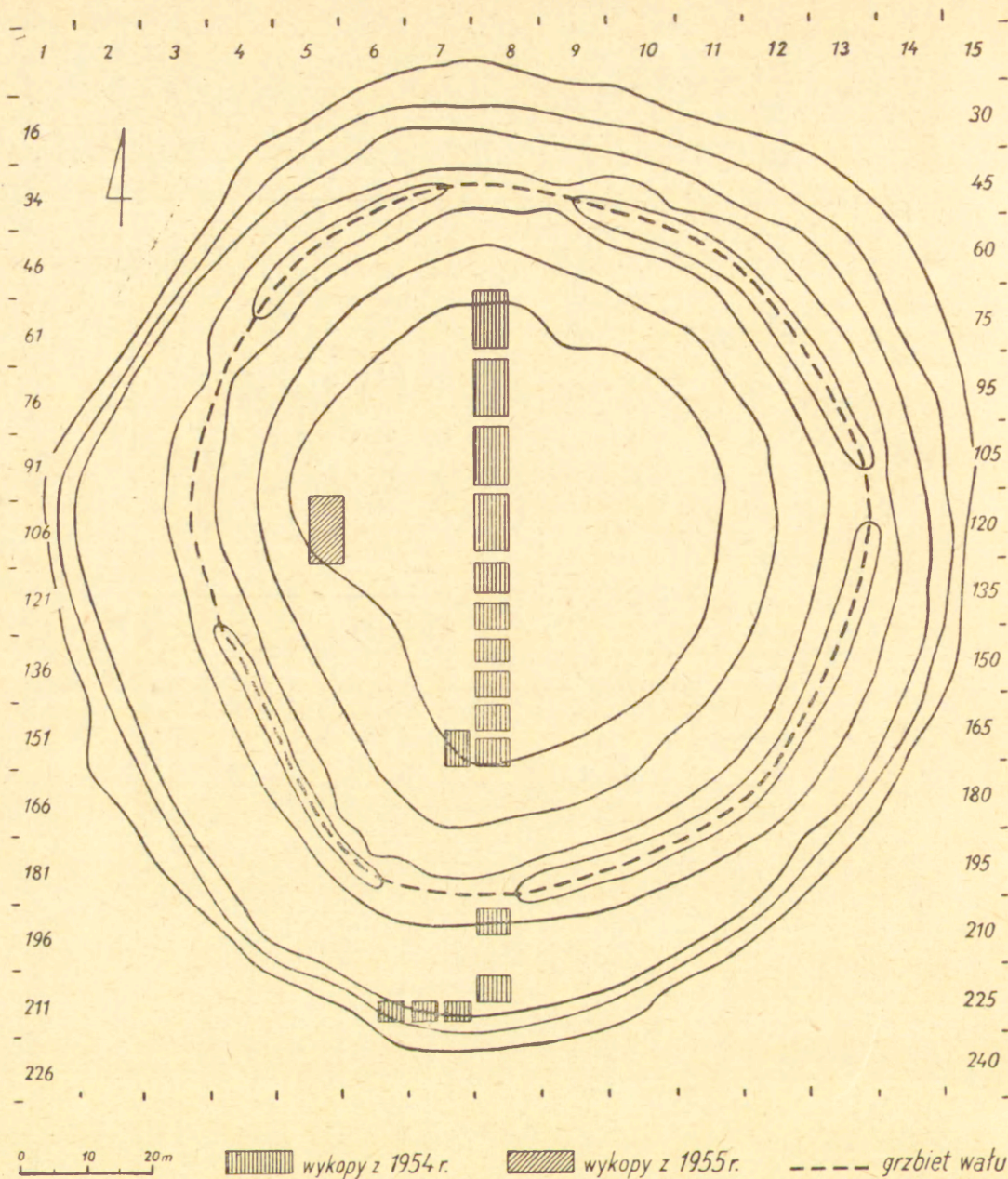
Prace wykopaliskowe na grodzisku objęły ćwiartki oznaczone literami A i B aru 110 o łącznej powierzchni 50 m². Położone są one w zachodniej części grodziska (ryc. 2), tuż przy rozsypisku wewnętrznym wału, które wystąpiło częściowo, zwłaszcza w południowo-zachodniej partii ćwiartki B. W trakcie badań wyróżniono, podobnie jak i w roku ubiegłym, 3 zasadnicze warstwy: warstwa I — darń i próchnica torfiasta (do głębokości średnio 35 cm od powierzchni), warstwa II — gliniasta, koloru szarozółtego, silnie przesycona popiołem i węgielkami drzewnymi; w warstwie tej, szczególnie zaś od strony rozsypiska wału na ćwiartce B, występowały liczne wyklinowujące się drobniejsze

¹ W badaniach tych brała również udział mgr W. Rendecka (w ciągu całego okresu) oraz laboranci Muzeum Archeologicznego w Poznaniu: W. Bromski (2 tygodnie) i W. Kłosowski (3 tygodnie). Prace te podobnie jak w 1953 r. finansowane były przez Inspektora Rzeczoznawcę Zabytków Archeologicznych na województwo poznańskie.

² T. Malinowski, *Tymczasowy komunikat o wyniku prac wykopaliskowych w Słupcy, pow. Konin*, „Z otchłani wieków”, R. XXII 1953, z. 6, s. 220—222; idem, *Badania archeologiczne w Słupcy, pow. koniński*, „Przegląd Zachodni” R. X 1954, nr 1—2, s. 241—249; idem, *Objevy ve vsi Słupcy v Polsku*, „Archeologické rozhledy”, R. VI 1954, z. 2, s. 207, 211, 212; D. Durczewski, *Badania archeologiczne w Słupcy w pow. konińskim w 1954 r.*, „Przegląd Zachodni” R. XI 1955, nr 1—2, s. 376—382; T. Grzywaczyk, *Osiedle obronne kultury łużyckiej w miejscowości Słupca, pow. Konin*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXII 1955, z. 2, s. 200—203. To ostatnie sprawozdanie nie jest jednak wolne od błędów, np. autorka zaliczyła średniowieczną sprzączkę do pasa do zabytków kultury łużyckiej, a ryciny 2 i 3 nie odpowiadają rzeczywistemu wyglądowi tych przedmiotów.

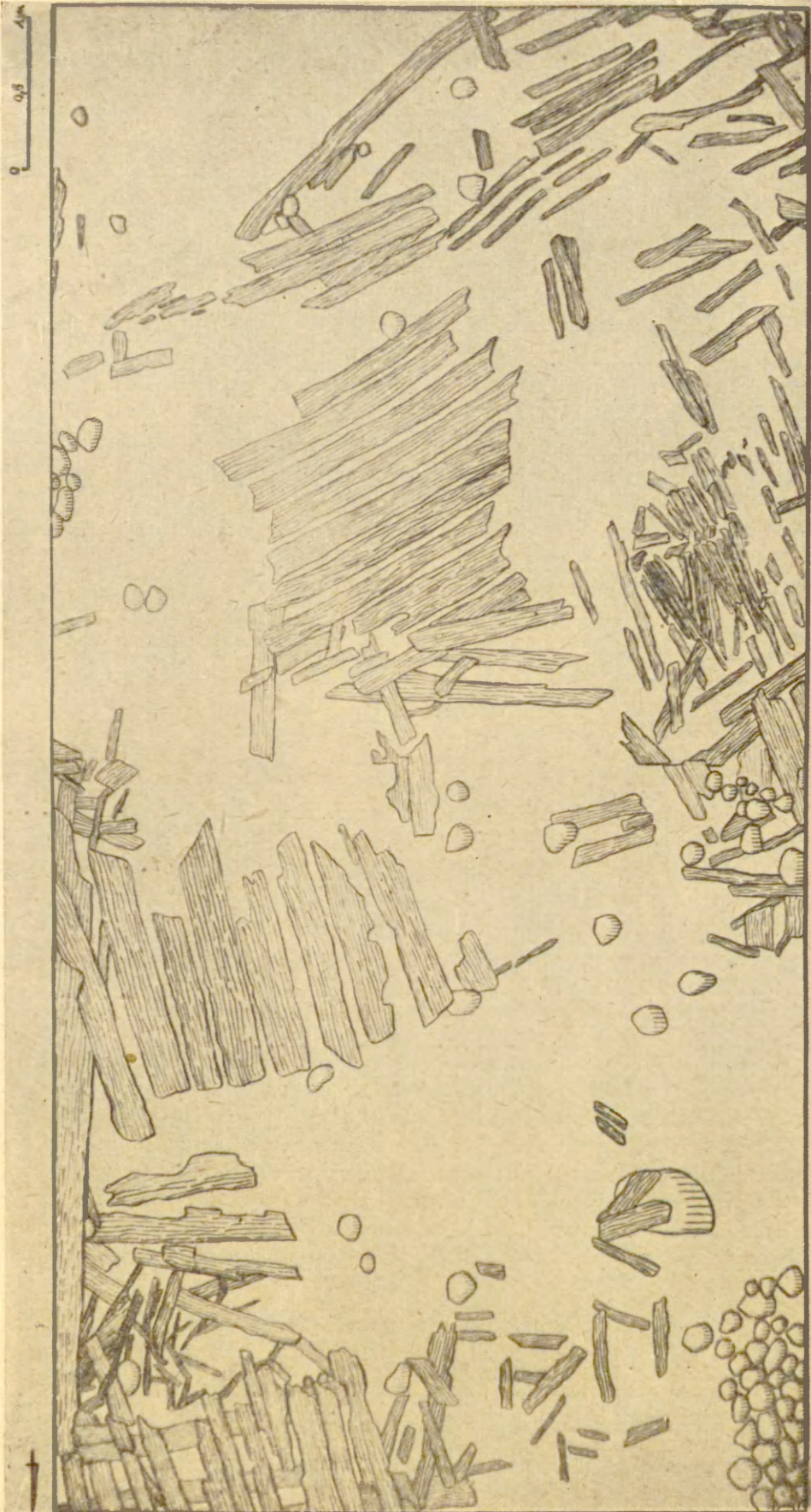

Ryc. 1. Słupca, pow. Kolin. Szkic rozmieszczenia jam odkrytych na stan. 3. Rys. T. Malinowski

Ryc. 2. Słupca, pow. Konin. Grodzisko kultury lużyckiej. Wg prowizorycznych pomiarów i szkicu Z. Bukowskiego rys. T. Malinowski

warstewki piasku, silnej spalenizny, polepy i gliny niewypalanej (do głębokości średnio 50 cm i 80—90 cm przy rozsypisku wału), oraz warstwa III — torfiasta ziemia przesycona spalenizną, dużymi zwałami polepy; w warstwie tej występują konstrukcje drewniane oraz wyklinowujące się warstewki piasku, gliny, popiołu i spalenizny. Zalega ona do głębokości średnio 85 cm i do 145 cm przy rozsypisku wału. Poniżej tego poziomu na obu ćwiartkach występował szlam i piasek koloru szarego i żółtego. Ze względu na to, że nie występowały tam już żadne zabytki, poziom ten należy uważać za strop calca. Dokładniejsze zbadanie tego uniemożliwiła silnie występująca na tej głębokości woda.

Ryc. 3. Słupca, pow. Konin. Plan konstrukcji odkrytych na ćw. A i B aru 110.
Rys. W. Rendecka i T. Malinowski

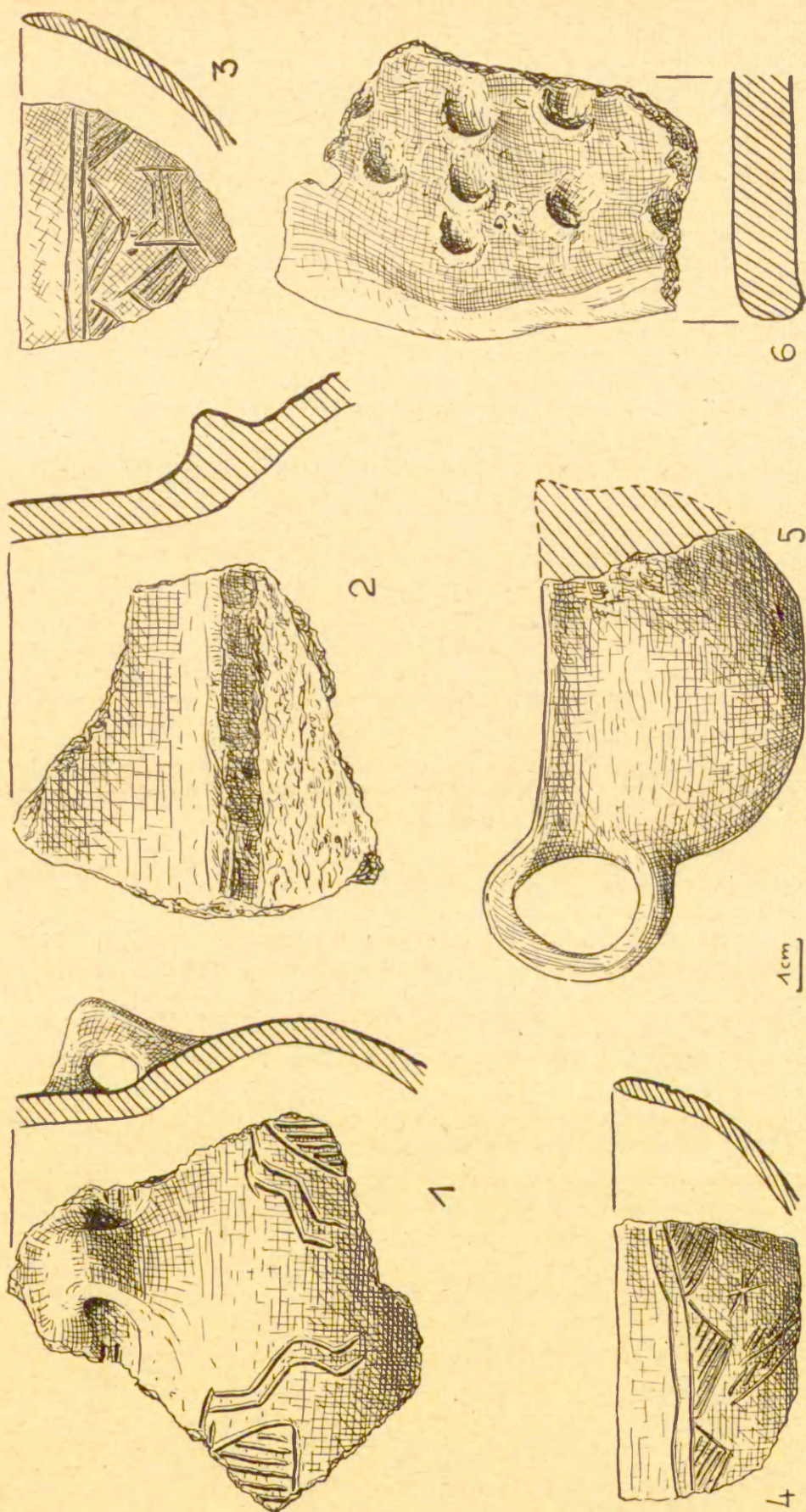
Dodać należy, że w ramach warstwy I, po wyschnięciu profilu, da się wyróżnić próchnicę poddarniową, zalegającą do głębokości średnio 15 cm i posiadającą konsystencję gruzelkowatą, od próchnicy znajdującej się niżej, bardziej zwartej i tłustej. Różnica ta zupełnie nie była uchwytana przy zdejmowaniu ziemi w poziomie.

Jak wynika z powyższego opisu, warstwy wydzielano przy pomocy kryteriów głównie botanicznych.

Odnosnie do zawartości warstw, najniższą, III warstwę charakteryzuje występowanie konstrukcji drewnianych (ryc. 3). Są one jednak w dużej mierze zniszczone silnym pożarem i na odkrytej przestrzeni nie stanowią czytelnego układu. Pewną regularność zaobserwować można jedynie w południowo-wschodniej części ćwiartki A, gdzie równoległe do siebie układane belki tworzą jak gdyby fragment ulicy. Znalaziono wśród nich silnie uszkodzony rogowy grot strzały. Inny charakter wydają się mieć dosyć regularnie ułożone, silnie zwęglone dranice w północnej partii ćwiartki B. Można by uznać je za szczątki podłogi drewnianej, biorąc pod uwagę także fakt występowania w pobliżu, w północno-zachodniej części ćwiartki, dosyć regularnego układu zwęglonych, trudnych do całkowitego wypreparowania gałęzi — być może pozostałości po wyplatanych drzwiach, jakie z tego okresu znane są nam na przykład z Biskupina³. Podobna interpretacja wszystkich trzech najbardziej regularnych elementów odkrytych konstrukcji nie wyklucza się wzajemnie, a na jej korzyść przemawiają odkryte w warstwie II dwa paleniska, kamienne i gliniane (oznaczone w ramach ćwiartki B mianem skupisk α i β), które w zupełności mieszczą się w powyżej zarysowanym przypuszczalnym układzie przestrzennym konstrukcji drewnianych. Reszta natomiast konstrukcji jest na obecnym etapie badań całkowicie nie wyjaśniona, mimo że i wśród nich, jak na przykład w północno-wschodniej części ćwiartki A, zaobserwować można pewną regularność układu. Konstrukcje wyżej opisane wykonane są zwykle z sosny, rzadziej występuje drewno dębu. Poniżej nich zaobserwowano na przestrzeni prawie całego wykopu występowanie faszyny, na którą składają się gałęzie i grubsze pieńki, głównie brzozy. Mają one układ całkiem nieregularny wraz z występującymi razem, luźno rzucanymi kamieniami polnymi. W jednym wypadku w warstwie faszyny znalaziono duże żarno nieckowate (ćwiartka A). Brak faszyny zauważono jedynie w północno-zachodnim krańcu ćwiartki A, gdzie przy braku jakichkolwiek pozostałości konstrukcji drewnianych wystąpiło duże skupisko kamieni polnych, ułożonych na żółtym piasku stanowiącym calec.

W warstwie tej uzyskano dużą ilość ceramiki (ryc. 4 nr 1—4). Występują tu fragmenty czerpaków, misek, kubków o powierzchni gładkiej, czernionej, zdobionej niekiedy głęboko rytym ornamentem wypełnianym białą masą inkrustacyjną, posiadające nieznaczną domieszkę schudzającą glinę. Większość jednak ułamków pochodzi z naczyń tzw. „grubej roboty”, których glina posiada dużą domieszkę schudzającą, o powierzchni szorstkiej, często obmazywanej lub „obrzucanej”, zdobionej poziomą, karbowaną listwą. Z innych zabytków na uwagę zasługują gładzik z żebra zwierzęcego, oprawka rogowa, kilkanaście fragmentów ciężarków tkackich, fragment szpili (?) brązowej, szydło kościane, gładzik kamienny, fragment kościanego przedmiotu dłutowatego oraz wspomniany już ułamek rogowego grotu strzały. Jak już zaznaczono w opisie warstwy występowała tu także polepa, tworząca dosyć często skupiska. Nosi ona niejednokrotnie odciśki grubszych belek, bądź też całkiem drobnych gałęzi. Licznie też wystąpiły kości zwierzęce, zarówno zwierząt hodowlanych (m. in. świni), jak i zwierząt łownych.

³ Por. J. Kostrzewski, *Kilka uwag uzupełniających o budowlach mieszkalnych i obronnych kultury łużyckiej w Biskupinie*, [w:] *Gród prasłowiański w Biskupinie w powiecie żnińskim*, Poznań 1938, s. 16, tabl. IX 2, 3.

Ryc. 4. Słupca, pow. Konin. Ceramika. Rys. L. Fijał

W występującej powyżej warstwie II nie natrafiono na resztki konstrukcji drewnianych. Na przestrzeni całego wykopu występowała duża ilość kamieni polnych bez czytelnego układu. Uzyskano tam jednak szereg danych świadczących o ścisłym związku obu warstw. W warstwie tej bowiem odkryto na ćwiartce B dwa paleniska, których górne poziomy występowały w warstwie II, dolne zaś mieściły się na poziomie konstrukcji drewnianych, występujących w warstwie III. Jedno z tych palenisk, oznaczone literą α , składało się w trzech nieregularnych warstwach kamieni polnych, w towarzystwie których wystąpiły liczne węgle drzewne, glina (częściowo przepalona) i piasek. Palenisko to położone było w północno-wschodniej części ćwiartki. Następne palenisko oznaczone literą β znajdowało się w południowo-wschodniej części tejże ćwiartki. Było ono pokryte szarym popiołem drzewnym, pod którym wystąpiły szczątki wylepianej gliną powierzchni paleniska. Poniżej znajdowały się kolejno cienka warstwa spalenizny, warstwa wypalanej gliny, warstwa spalenizny i znów warstwa wypalanej gliny, co świadczy o dwukrotnej naprawie tego paleniska. W jednej z warstw gliny znaleziono kilka fragmentów szydła kościanego. W sąsiedztwie tego paleniska znajdowały się także trzy szczątki roślinne podobne do ziarniaków jęczmienia (*Hordeum sp.*) oraz trzy nasiona grochu zwyczajnego (*Pisum sativum L.*)⁴.

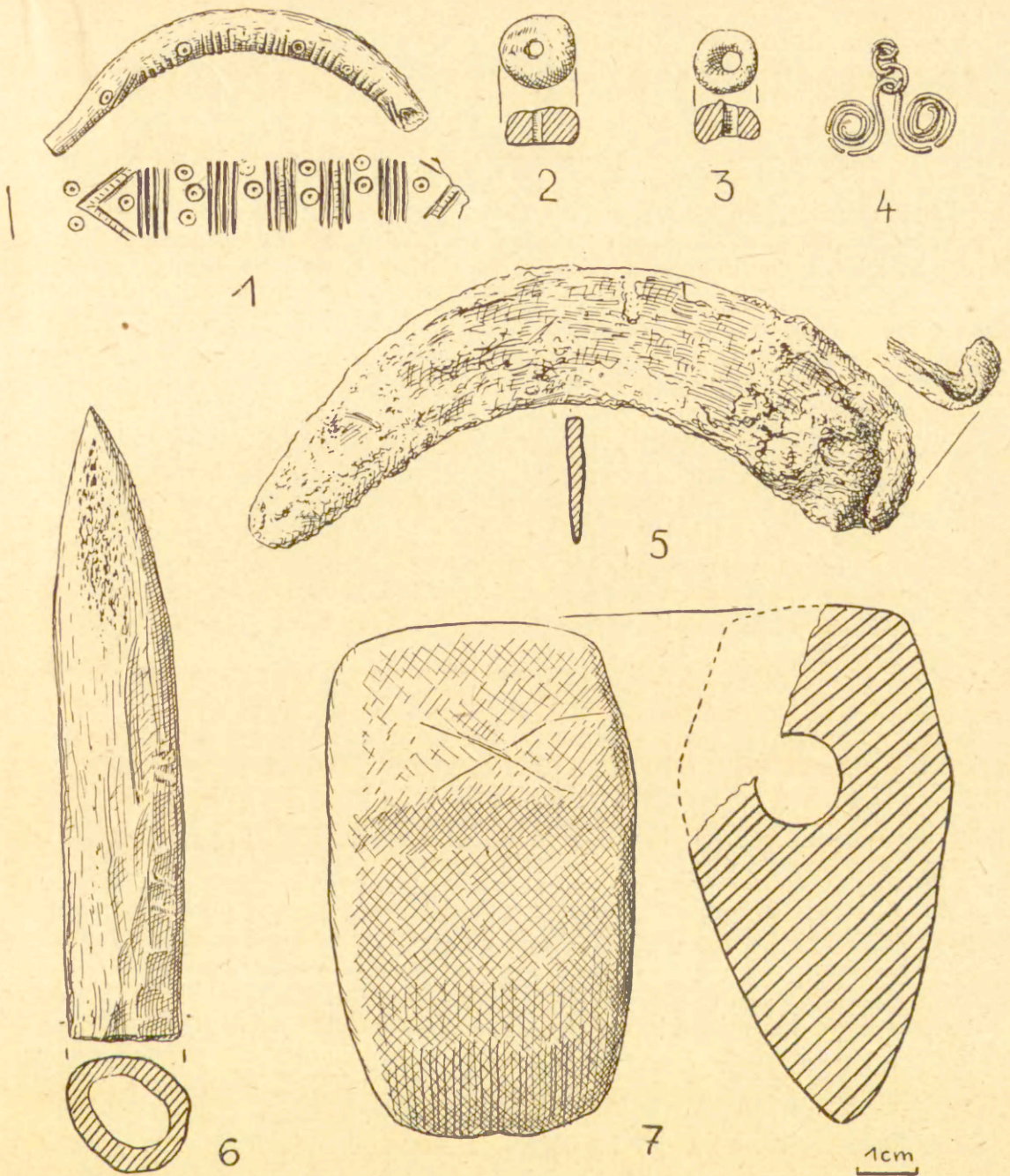
W północnej części ćwiartki A, u spągu warstwy II, odkryto natomiast skupisko szczątków roślinnych oznaczone literą γ . Wystąpiło ono na głębokości średnio od 55 do 72 cm, dochodząc do konstrukcji drewnianych warstwy III. W skupisku tym, wchodzącym w północny profil wykopu, odkryto w zbadanej części 60 litrów zwęglonych ziarn roślinnych, w znakomitej większości grochu. Według oznaczenia części uzyskanych nasion na 865 cm³ nasion grochu zwyczajnego (*Pisum sativum L.*) wypadło 15 ziarniaków jęczmienia wielorzędowego (*Hordeum polystichum Doell*), 33 ziarniaki pszenicy płaskurki (*Triticum dicocum Schrank.*) oraz 9 ziarniaków żyta zwyczajnego (*Secale cereale L.*). Skupisko to, zalegające nieregularnie grubą warstwą na dużej przestrzeni ćwiartki A, ma charakter rozsypiska jakiegoś znacznego naziemnego zbiornika ziarna. Za taką interpretacją przemawia dodatkowo fakt, że w skupisku tym odkryto również innego rodzaju zabytki w postaci fragmentów ciężarków tkackich, spiralnej tarczki szpili brązowej, ułamka bransolety brązowej (ryc. 5, nr 1) oraz fragmentów ceramiki, polepy i kości zwierzęcych.

W warstwie tej wystąpiła duża ilość ceramiki zupełnie nie różniącej się swym charakterem od ceramiki warstwy III. To samo można powiedzieć także odnośnie do polepy i kości zwierzęcych. Z innych zabytków należy wymienić 2 fragmenty sierpa żelaznego, rogowy grot oszczepu (ryc. 5, nr 6), 5 tzw. „gładzików łyżwowatych”, 3 gładziki z żeber zwierzęcych, 2 tzw. „haczyki do wędki” wykonane z kości, fragment przedmiotu (buta?) wykonanego z grubej skóry bydłowej (ryc. 6, nr 3), kilka ułamków ciężarków tkackich, fragmenty przedmiotów żelaznych oraz kilka ułamków kości i rogu ze śladami obróbki. W warstwie tej odkryto także dwa żarna i dwa rozcieracze kamienne o charakterze prototypów żaren rotacyjnych⁵.

W najwyższej położonej warstwie I nie zaobserwowano żadnych elementów konstrukcyjnych. Podobnie jak w warstwie II wystąpiła tu tylko duża ilość kamieni polnych o nieregularnym układzie. W warstwie tej uzyskano znaczną ilość ceramiki kultury łużyckiej, polepy i kości zwierzęcych, nie różniącą się swym charakterem od ceramiki warstw omawianych poprzednio (ryc. 4, nr 5—6; 6, nr 1—2 i 5). Ze znalezisk innego rodzaju wymienić należy żarno o charakterze prototypowym, rogowy grot

⁴ Prowizorycznego określenia próbek paleobotanicznych wymienianych w niniejszym sprawozdaniu dokonał p. F. Lechnicki z Pracowni Paleobotanicznej IiKM PAN w Poznaniu, analizę materiału zaś prof. dr K. Moldenhawer w pracy przeznaczonej do druku w tomie VIII „Fontes Archaeologici Posnanienses”.

⁵ Por. T. G r z y w a c z y k, *op. cit.*, s. 201.

Ryc. 5. Słupca, pow. Konin. 1 — Fragment bransolety brązowej, 2, 3 — paciorki gliniane, 4 — wisiorek brązowy; 5 — sierp żelazny, 6 — rogowy grot oszczepu; 7 — toporek kamienny. Rys. L. Fijał

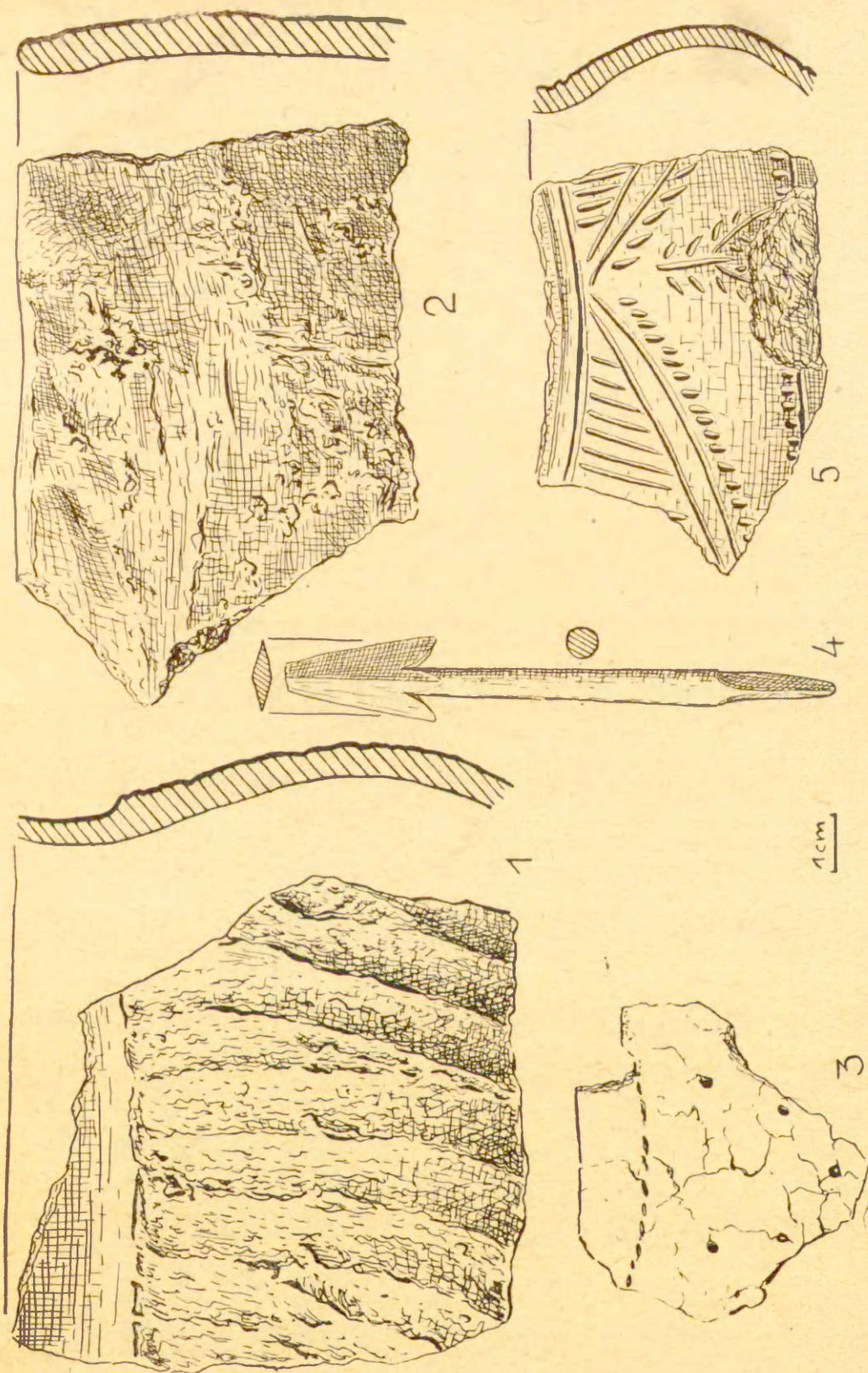
oszczepu, fragment przedmiotu żelaznego, fragment tzw. „gładzika łyżwowatego” oraz ułamek rogu ze śladami obróbki. W darni i w górnej części próchnicy, mniej więcej do głębokości 15 cm, wystąpiły prócz tego nieliczne ułamki naczyń średniowiecznych, toczonych na kole, o charakterystycznie zgrubiałych krawędziach i powierzchni koloru ceglastożółtego. Brak jest jednak na zbadanym obszarze dowodu długotrwałego osadnictwa z czasów średniowiecza.

Grobla

Prace wykopaliskowe na grobli prowadzono w wykopie oznaczonym cyfrą 3, o rozmiarach 2×20 m, czyli na powierzchni 40 m^2 . Zadaniem tego wykopu, usytuowanego na brzegu dawnego jeziora na osi biegu grobli, było uchwycenie zakończenia grobli na łądzie stałym. W trakcie badań stwierdzono, że była ona budowana w sposób analogiczny do odcinków przekopanych w roku 1953. Tworzyły ją na przemian warstwy piasku i faszyny, umacniane kamieniami i pionowo bitymi kołkami. Calec w postaci żółtoszarego iłu wystąpił na głębokości 90—100 cm. W odróżnieniu jednak od uprzednio poczynionych obserwacji na badanym odcinku grobli umocnienia drewniane występowały nie w postaci rzędów pionowo bitych pali lub dranic, lecz w postaci szeregu drobnych kołków, występujących na przestrzeni całego wykopu. Jest to prawdopodobnie związane z faktem, że wychodząca na łąd suchy grobla mniej była narażona na działanie wody, niż to miało miejsce w jej biegu środkowym. Stwierdzono także, że w miejscu tym grobla rozszerzała się lejkowato, co zresztą uchwytne jest i w dzisiejszej topografii terenu. Z uzyskanych w tym wykopie zabytków, prócz ceramiki analogicznej do występującej w poprzednich wykopach (czernione ułamki naczyń, zdobione niekiedy inkrustacją, naczynko miniaturowe), małej ilości kości zwierzęcych i polepy, wymienić należy kilka fragmentów ciężarków tkackich, rozcieracz kamienny do żaren, toporek kamienny ze znakiem krzyża na obuchu (ryc. 5, nr 7) i ułamek innego toporka oraz dwa gładziki kamienne.

Osada

Prace wykopaliskowe na terenie osady prowadzone były na ćwiartkach A, B i C aru 1 oraz na ćwiartce B aru 2 (ryc. 1), objęły więc przestrzeń 100 m^2 . Zadaniem ich było wyjaśnienie charakteru tego obiektu, znanego dotychczas tylko z badań powierzchniowych. W trakcie badań wyróżniono dwie zasadnicze warstwy, opierając się wyłącznie na kryteriach botanicznych. Są to: warstwa I — darń i próchnica poddarniowa grubości od kilku do przeszło 20 cm, zalegająca na zbadanym obszarze bardzo nieregularnie, oraz warstwa II — piasek koloru brunatnożółtego, z domieszką żwiru i drobnych kamieni. Warstwa ta grubości od kilkunastu do kilkadziesiąt centymetrów przechodzi czasem w jasnożółty piasek stanowiący calec, a czasem silnie się od niego odcina. Charakteryzuje się także częstymi zaciekami limonitycznymi. W niektórych miejscach zamiast do jasnożółtego piasku warstwa II docierała bezpośrednio do położonej także i pod nią warstwy pomarańczowobrunatnej gliny, zmieszanej niekiedy za żwirem. W warstwie II pojawiały się jamy, odcinające się od niej ciemniejszym zabarwieniem. Występowały one bądź to od razu po zdjęciu próchnicy, bądź to po zebraniu kilkunastu centymetrów warstwy II. Łącznie odkryto 28 jam o numeracji I — XXIX, gdyż jedna jama nosi podwójną numerację XXI/XXVI. Jamy te, o wielkości i zarysach bardzo nieregularnych, są trudne do zinterpretowania. Większość z nich posiada średnicę mniejszą lub nieco większą od 1 m przy głębokości od 20 do 50 cm, wyjątkowo dochodzącej do około 80 cm. Tylko kilka jam posiada większe wymiary, co dotyczy z reguły tylko ich długości. Wypełnisko większości odkrytych jam tworzy ciemnobrunatna lub czarna, tłusta ziemia, przesycona węgielkami drzewnymi. Licznie też występują tam ułamki naczyń zarówno „grubszej” roboty, o powierzchni obmazywanej, których glina zawiera znaczną domieszkę piasku, jak i naczyń o powierzchni gładkiej, niekiedy czernionej i bogato ornamentowanej, wykonanych zwykle z gliny tłustej. W kilku wypadkach głęboko ryty ornament wypełniony jest białą masą inkrustacyjną; wyjątkowym znaleziskiem jest fragment naczynia o powierzchni malowanej, który wystąpił razem z wyżej scharakteryzowaną ceramiką. Sporadycznie też znajdowano w jamach grudki wypalanej polepy oraz silnie rozłożone zwierzęce szczątki kostne. W dużej ilości jam wystąpiły na-

Ryc. 6. Słupca, pow. Konin. 1, 2, 5 — Ceramika, 3 — fragment buta (?) skórzanego, 4 — rogowy grot strzały.
Rys. L. Fijał (1, 2, 4, 5) i S. Łuczak (3)

tomiast zwęglone szczątki roślinne, niekiedy w bardzo okazałych ilościach. W 15 jamach uzyskano nasiona grochu zwyczajnego (*Pisum sativum* L.), przy czym w 3 jamach wystąpiła dodatkowo pszenica (*Triticum* sp.), w 1 jamie jęczmień wielorzędowy (*Hordeum polystichum* Doell), w 3 jamach bób celtycki (*Vicia iaba* L. *minor celtica nana* Heer), w 1 jamie rzepik (*Brassica rapa* L.) i w 3 jamach żołądź dębu (*Quercus* sp.). Połówkę zwęglonej żołądź dębu (bez łuski) znaleziono także luźno na ćwiartce B aru 1, na głębokości 40 cm (warstwa II). Z innych znalezisk wymienić należy sierp żelazny (jama X, ryc. 5, nr 5), 2 paciorki gliniane (jama XVIII, ryc. 5, nr 2, 3), wisiorzek brązowy (jama XIX, ryc. 5, nr 4), fragmenty ciężarka tkackiego (jama XXI/XXVI), rozcieracz kamienny, ułamek naczynka miniaturowego, fragmenty ciężarka tkackiego oraz fragmenty 2 przedmiotów żelaznych (jama XXIII) część toporka kamiennego (jama XXVIII) oraz nieckowate żarno kamienne (jama XXII).

Jak wspomniano wyżej, mimo dosyć wyraźnych danych, świadczących o użytkowym przeznaczeniu odkrytych jam, trudno jest w pełni określić ich zasadniczą funkcję. Jedynie jedna jama, oznaczona liczbą XXIII, która prócz 2,5 cm³ ziarn grochu dostarczyła także stosunkowo dużej ilości innych przedmiotów i posiadała w swej wschodniej części ślady paleniska wykonanego z kamieni polnych i wypalanej gliny, może być uważana za pozostałość ziemianki lub półziemianki.

Ułamek naczyń, analogicznych do znajdujących w jamach, dostarczyły, chociaż w niewielkiej ilości, warstwy I i II. Wystąpiły w nich także nieliczne odłupki, trzozeczkowate i dłutowate grociki krzemienne (znajdowane niekiedy na wtórnym złożu także i w wypełnisku jam), będące śladem pobytu na tymże terenie ludności mezolitycznej.

Podsumowanie wyników badań

Sumując wyniki badań archeologicznych w Słupcy w roku 1955 należy stwierdzić, że wniosły one dosyć dużo nowego materiału faktycznego i obserwacji dla rekonstrukcji dziejów badanych tu obiektów. Prace prowadzone na grodzisku w pełni potwierdziły dawniejsze spostrzeżenia o chronologii grodu (podokres halszacki D) oraz o jego zniszczeniu na skutek silnego pożaru w czasie najazdu nieprzyjacielskiego. Odkryte rozsypisko dużej ilości ziarn roślinnych, w szczególności grochu, rozszerza pole do dociekań na temat podstaw gospodarczych ówczesnej ludności⁶, a równocześnie świadczy, że zabudowania grodu podpalone zostały przed zupełnym jego obrabowaniem przez najeźdźców, prawdopodobnie zaś w czasie toczącej się walki. Biorąc pod uwagę, że w okresie dotychczasowych badań uzyskano części uzbrojenia (groty strzał i oszczepów) typowe dla ludności kultury łużyckiej, można wysunąć przypuszczenie, że gród zdobyty był przez sąsiednich współplemieńców. Rogowy grot strzały (ryc. 6, nr 4), znaleziony przy kopaniu torfu w odległości około 400 m na północny zachód od grodziska (stan. 6), świadczyć może o polowaniu na ptactwo wodne.

Prace przeprowadzone w okresie sprawozdawczym nie wyjaśniły natomiast sposobu budowania konstrukcji domów na badanym terenie⁷. Brak jakichkolwiek śladów słupów pionowych, mimo równoczesnego istnienia zwęglonych gałęzi i polepy z ich odciskami, niekiedy o średnicy 2 — 3 cm, nie pozwala na rozwiązywanie tego zagadnienia.

⁶ Według opinii prof. dra K. Moldenhawera groch uważany jest za roślinę ubogiej ludności, opierającej swoją egzystencję na pracy na roli, zwłaszcza zaś systemem kopieniaczym.

⁷ Odnośnie do konstrukcji domów badanych w roku 1954 mimo słabego stanu ich zachowania można przypuszczać, że były one budowane techniką łątkowo-sumikową.

W literaturze odnoszącej się do grodziska w Słupcy, a pochodzącej sprzed badań omawianych w niniejszym sprawozdaniu stwierdzano, że na obiekcie tym brak jest śladów późniejszego osadnictwa. Pewne zastrzeżenia budzić mogła jedynie znaleziona w 1954 roku żelazna sprzączka do pasa, posiadająca analogie z okresu wczesnośredniowiecznego⁵. W trakcie ostatnich jednakże prac uzyskano w górnej partii warstwy I grodziska kilkanaście ułamków naczyń, które można datować na XIV w. Trzeba na tym miejscu wyraźnie zaznaczyć, że występują one na niewielkiej głębokości i brak jest, jak dotąd, danych, iż na miejscu tym istniało osadnictwo *sensu stricto* tej ludności. Najprawdopodobniej jest to ślad krótkotrwałego pobytu ludności w wieku XIV, w którym to czasie okolice Słupcy były terenem najazdu krzyżackiego. Grodzisko, położone w miejscu z natury obronnym, mogło więc być przejściowo wykorzystane.

Badania prowadzone na terenie grobli rozszerzyły wiadomości o jej konstrukcji. Ponadto znalezienie między jej konstrukcjami na dużej głębokości ułamków naczyń, kości zwierzęcych i innych przedmiotów, a zwłaszcza fragmentów ciężarków tkackich i polepy świadczy, że ziemię do jej budowy brano z terenu pobliskiej osady, pochodzącej również z tego samego czasu co i grodzisko, tzn. z podokresu halszackiego D. Wydaje się więc możliwe wysunięcie hipotezy o przeniesieniu się ludności kultury łużyckiej, zamieszkującej osadę na brzegu jeziora, do grodu położonego na wyspie. Poparciem tej hipotezy mogą być także wyniki osiągnięte na terenie samej rozległej osady. W przeprowadzonych tam pracach nie uchwycono jej centrum, lecz tylko najbardziej do brzegu jeziora zbliżony skraj osady. Z tego powodu mogą wynikać trudności interpretacji odkrytych jam. Trudno jest jednak nie zauważyć pewnych cech wspólnych w gospodarce, zwłaszcza w uprawie roślin, u ludności zamieszkującej osadę i gród. To spostrzeżenie łącznie z obserwacjami poczynionymi przy badaniu grobli może poprzeć hipotezę o przeniesieniu się ludności w czasie na przykład natężenia walk międzyplemiennych, gdy istniała obawa o bezpieczeństwo własne i nagromadzone mienie. Jeśliby hipoteza ta wytrzymała próbę krytyki, w Słupcy mielibyśmy jeden z pierwszych przykładów idei powstawania grodów kultury łużyckiej⁶.

Z Muzeum Archeologicznego
w Poznaniu

ТАДЭУШ МАЛИНОВСКИ

ОТЧЕТ ОБ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ В СЛУПЦЕ,
КОНИНСКОГО УЕЗДА В 1955 г.

Исследования, произведенные в 1955 году, были продолжением более ранних разведок. Работы производились в городище лужицкой культуры, на ведущей к нему плотине и в расположенном вблизи открытом поселении этой культуры.

Произведенные в городище раскопки вполне подтвердили прежние предположения о хронологии города (Гальштадт Д). Однако они не выяснили способа постройки домов.

Исследования, произведенные на плотине обогатили сведения о ее конструкции. Найденный в насыпи материал свидетельствует, что землю для ее сооружения брали с места, лежащего на краю открытого поселения того же периода.

⁵ Por. D. Durczewski, *op. cit.*, s. 380.

⁶ Por. J. Antoniewicz, *Zagadnienie wczesnożelaznych osiedli obronnych na wschód od dolnej Wisły i w dorzeczu rzeki Pregoty*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XX, z. 4, s. 348—350 oraz 362.

Это наблюдение, наряду с наблюдениями, произведенными на территории самого поселения, позволяют автору построить гипотезу о переселении жителей лужицкой культуры, проживавших в поселении на берегу озера, в город, расположенный на острове.

TADEUSZ MALINOWSKI

SURVEY OF THE ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES AT SŁUPCA, COUNTY OF KONIN, IN 1955

At Słupca the excavations were led as continuation of foregoing diggings. They had taken under exploration the earthwork castle of the Lusatian culture built on an artificial island, the open Lusatian settlement on the mainland and the dike communicating between them.

The investigations provided confirmatory evidence to former chronological statements assigning the earthwork castle to the Hallstatt C, but left unsolved the question of the constructive mood of its timber dwellings.

Transferred to the dike, the explorations supplemented to a large degree our knowledge about the details of its construction. Various finds scattered all along the dike proved that the earth layers heaped in huge masses had been transported here from the neighbouring contemporaneous settlement on the mainland.

This interesting statement associated together with observations made during the researches performed ϕ in the settlement itself, enabled the author to elaborate his hypothesis accordingly to which the population of the Lusatian culture, settled down at first in the open village on the mainland, had moved afterwards across the lake to establish itself more safely in the fortified stronghold built on an artificial island.